

ZRÓWNOWAŻONA TURYSTYKA MIEJSKA JAKO PODSTAWA REWITALIZACJI MIASTA TURYSTYCZNEGO W WIELKOPOLSCE

Bartosz Kaźmierczak

Zakład Urbanistyki i Planowania Przestrzennego, Wydział Architektury, Politechniki Poznańskiej
Faculty of Architecture, Poznan University of Technology
ul. Nieszawska 13c, 61-021 Poznań

Streszczenie. Artykuł jest zapowiedzią dysertacji doktorskiej autora, a tematem tego opracowania jest wpływ rozwoju turystyki miejskiej na zrównoważony rozwój miast wielkopolski. Autor zwraca uwagę na znaczenie badań i analiz – szczególnie waloryzujących, w zintegrowanym planowaniu, które jest podstawowym narzędziem w programowaniu procesów odnowy miasta.

Słowa kluczowe: rewitalizacja miast, rozwój funkcji turystycznych, zrównoważony rozwój

WPROWADZENIE

Problematyka przedstawiona w niniejszym opracowaniu stanowi przedmiot zainteresowań badawczych autora i rozwijana jest w opracowywanej obecnie dysertacji doktorskiej. Praca koncentruje się na następujących zagadnieniach: odnowie i rehabilitacji miast turystycznych, rozwoju turystyki miejskiej, orientowaniu gospodarki miejskiej, regionalnej i krajowej.

Problem rewitalizacji to także problem małych i średnich miast Wielkopolski. To właśnie w takich ośrodkach miejskich najwyraźniej widać chaos przestrzenny i bezradność mieszkańców wobec nowych wyzwań, jakie stawia przed nimi gospodarka rynkowa. Pierwsza dekada przemian ustrojowych w Polsce nie wprowadziła odczuwalnych zmian w wizerunku miejskich ośrodków gminnych i powiatowych; nadal większość z nich przeżywa głęboki kryzys. Wstąpienie Polski w struktury Unii Europejskiej, zmiany w układzie geopolitycznym, wzrost znaczenia regionów, a także postęp związany z rozwojem środków masowego przekazu, daje szanse na przywrócenie do życia Wielkopolskich miast i miasteczek. Wysokie walory krajobrazowe, historyczne i kulturowe oraz otwartość i gościnność Wielkopolan stanowi ogromny potencjał, który należy wykorzystać poprzez rozwój turystyki.

ZRÓWNOWAŻONA TURYSTYKA MIEJSKA

Turystyka zaliczana jest do jednej z najszybciej rozwijających się gałęzi przemysłu. Udział Europy w światowym rynku turystycznym wynosi 35%, w turystyce europejskiej zatrudnionych jest około 38 mln osób. W krajach UE rynek pracy związany z turystyką stanowi około 13% całkowitego rynku pracy w UE (wg źródeł WTO – Światowej Organizacji Turystyki). W nowych państwach członkowskich w branży turystycznej zatrudnionych jest około 16 mln. osób, co stanowi 8,7% wszystkich pracujących w tych państwach. Szacuje się, że przemysł turystyczny w Europie wytwarza średnio 5,5% PKB¹.

Wzrastający popyt na usługi związane z turystyką sprawia, że podaż próbująca nadążyć za wymogami rynku wytwarzana była w sposób doraźny, niejednokrotnie jedynym jej atutem była niska cena.

Wytwarzane w ten sposób dobra nie tylko nie zaspakajały stale rosnących wymagań klientów, ale także spowodowały znaczące szkody w środowisku naturalnym. Zanieczyszczenie plaż, przesylenie ruchem turystycznym niektórych regionów, znaczne przeobrażenia w krajobrazie, to tylko niektóre szkody powstałe w wyniku dominacji czynnika ekonomicznego w tworzeniu produktów turystycznych².

Udział turystyki w degradacji środowiska naturalnego szacowany jest na 5–7% przy 40% ze strony przemysłu czy 15% rolnictwa [Łabaj 2003]

Według definicji zawartej w trzeciej części serii wydawnictw Rady Europy pt. *Pytania i odpowiedzi. Turystyka a środowisko*, zrównoważony rozwój turystyki to taki:

[...] który godzi potrzeby dzisiejszych turystów z potrzebami społeczności lokalnych regionów recepcji turystycznej, a jednocześnie chroni i wzmacnia możliwości rozwoju turystyki w przyszłości.

Jest to powszechnie uznana koncepcja zarządzania zasobami, która godzi potrzeby ekonomiczne, społeczne i estetyczne oraz podtrzymuje integralność kulturową, niezbędne procesy ekologiczne i systemy wspierające procesy życiowe w regionach turystycznych.

Zrównoważony rozwój turystyki miejskiej zależy obecnie od szeregu czynników, takich jak:

- atrakcyjność turystyczna miasta wynikająca z indywidualnych walorów miejsca, w tym wartości przyrodniczych i antropogenicznych, jakości obsługi czy dostępności [Szwichtenberg 2000],
- potencjału społeczno-ekonomicznego,
- holistycznego i zintegrowanego podejścia do planowania [Kołodziejwski 2001].

¹ Źródło: *Prognoza oddziaływania na środowisko projektu strategii rozwoju turystyki na lata 2007–2013*. Opracowanie wykonane na zlecenie Departamentu Turystyki Ministerstwa Gospodarki i Pracy.

² Ibidem.

Другими словами, на основании полученных результатов можно утверждать, что в настоящее время в Украине наблюдается тенденция к снижению уровня доверия к государственным институтам, что может негативно сказаться на развитии демократии и стабильности государства.

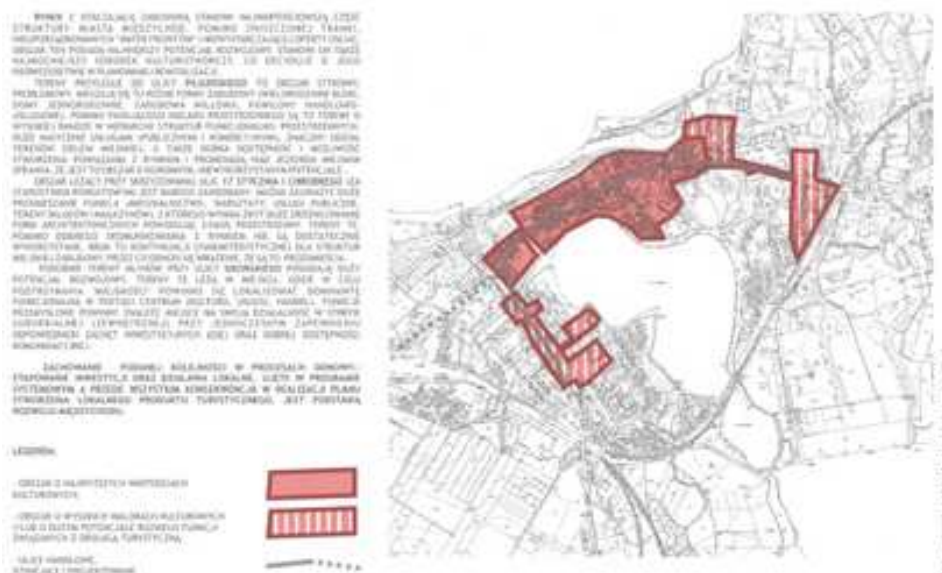

Fig. 1. Miedzychod, the existing and potential activation areas of touristic function

OCENA ATRAKCYJNOŚCI I KLASYFIKACJA

Atrakcyjność miasta jest pojęciem szerokim, gdyż uzależnione jest od sfery zainteresowania oceniającego. Dla turysty odwiedzającego miasto jego atrakcyjność przejawiać się będzie w specyficznej ofercie – zestawie lokalnych walorów i infrastruktury turystycznej. To właśnie suma charakterystycznych cech miasta oraz poszczególnych walorów decyduje o wizerunku miasta, a także o możliwych formach aktywności turystycznej. Drugim istotnym aspektem równoważenia rozwoju, jest zbadanie profilu społeczno-ekonomicznego miasta, gdyż oprócz potencjału materialnego, równie ważny jest intelektualny i finansowy. Badanie walorów istniejącej infrastruktury turystycznej oraz uwarunkowań społecznych i ekonomicznych, pozwala na dokonanie pewnej klasyfikacji. Wprowadzony podział dzielić będzie potencjał turystyczny według dwóch kategorii:

- rodzajów zasobów, decydujących o możliwych formach aktywności związanych z turystyką (turystyka wypoczynkowa, krajoznawcza lub specjalistyczna),
- poziomowi obecnego zainwestowania (z uwzględnieniem potrzebnych nakładów oraz rodzaju działań – organizacyjne, prawne, przestrzenne, informacyjno-promocyjne, itd.).

Fot. 1. Panorama wielkopolskiego miasta turystycznego. Międzychód, jest jednym z przykładów wybranych do badań w dysertacji autora (fot. autor)

Photo 1. The panoramic view of the touristic town in Wielkopolska region

Celem takiej klasyfikacji jest określenie lokalnych możliwości rozwoju funkcji turystycznych. Przyczynić się to może, poprzez weryfikację zgodności ze strategią rozwoju regionalnego, do określenia pożądanego produktu turystycznego. Ułatwić to może definicję poszczególnych elementów składających się na regionalną ofertę turystyczną. Można w ten sposób stworzyć narzędzie wspomagające realizację lokalnych strategii rozwoju. Instrument ten może być pomocny

zarówno w tworzeniu atrakcyjnych ofert turystycznych, jak i w określaniu lokalnych aspiracji oraz celów rozwoju i rewitalizacji miasta, co w przypadku miast turystycznych ma bardzo duże znaczenie.

Na wybranych przykładach miast Wielkopolski, autor opracował metodę waloryzacji miejscowych zasobów poprzez badanie wskaźnikami WID (walory – infrastruktura turystyczna – dostępność) i PSE (profil społeczno-ekonomiczny), które odzwierciedlają potencjał turystyczny oraz możliwości jego wykorzystania w tworzeniu możliwego na danym obszarze produktu turystycznego. Dzięki zastosowaniu badanej metody, możliwe będzie czytelne określenie celów planowania Zrównoważonej Turystyki Miejskiej, będącej zasadniczym elementem zrównoważonego rozwoju miasta.

Wyznaczanie sprecyzowanych i konkretnych celów zintegrowanego planowania rozwoju, spowoduje usprawnienie współpracy z władzami szczebla wojewódzkiego, których decyzje często mają istotny wpływ na rozdział funduszy na planowane inwestycje. Ponadto określanie czytelnych i konkretnych celów planowania przestrzennego pomagają w rozwiązywaniu konfliktów społecznych. Manifestowanie intencji władz miejskich w stosunku do lokalnej społeczności, a także do inwestorów podnosi prestiż miasta w oczach lokalnych aktorów procesów inwestycyjnych a także na zewnętrznych rynkach turystycznych [Alejziak 2000].

PLANOWANIE

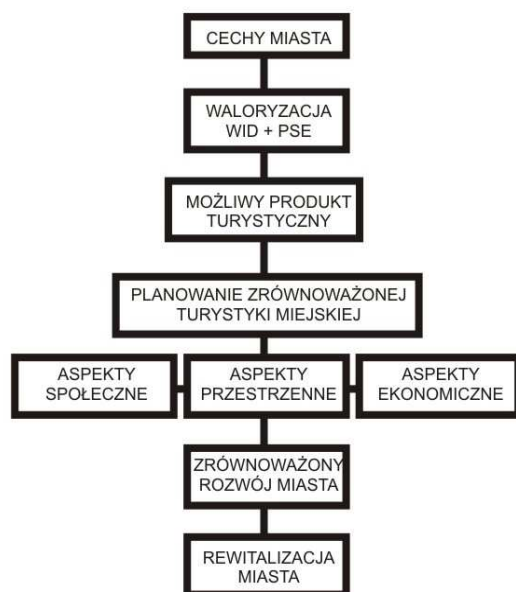
Szczególnie istotną rolę w równoważeniu turystyki miejskiej odgrywa planowanie. Dotyczy to zarówno planowania lokalnego (Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego, Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego), planowania regionalnego (Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa), jak i planowania sektorowego (plany zagospodarowania turystycznego).

W lokalnych dokumentach planistycznych w aspekcie rozwoju turystyki należy w szczególności wskazać: tereny odpowiednie dla rozwoju funkcji turystycznych (obszary intensywnego, umiarkowanego i swobodnego rozwoju turystyki), strefy chronione itd. Ustalenia planów lokalnych muszą być zgodne z programami wojewódzkimi, które określają koncepcje i główne założenia rozwoju, w tym turystyki [Gołębowski 1999].

W warunkach gospodarki wolnorynkowej rola władz samorządowych w planowaniu rozwoju ogranicza się do wyznaczenia ram przestrzennych i ekonomicznych, a omówione powyżej dokumenty planistyczne cechują się wysokim stopniem ogólności. Dlatego tak istotnym czynnikiem warunkującym zasadność przyjętego planu, a następnie możliwość jego wdrożenia, jest etap badań i rozpoznania istniejących uwarunkowań. Dzięki wiarygodnym i aktualnym informacjom zawartym w planach, władze deklarują swoje zamierzenia, co z pewnością

wpływa na pobudzanie inwestorów do określonych działań. Definiowanie mocnych i słabych stron obszaru pomaga w ustalaniu możliwych celów, jak również umożliwia późniejsze wariantowanie i etapowanie wybranych koncepcji rozwoju.

Brak kompleksowej oceny stanu istniejącego i zintegrowanego programu rozwoju może doprowadzić do niepożądanych zjawisk zarówno w sferze przestrzennej oraz społecznej, jak i ekonomicznej. Dysfunkcje takie, oddziałując na przestrzeni wielu lat, mogą wpłynąć na degradację i podupadanie dzielnic, a niekiedy całych miast.

Ryc. 2. Schemat ideowy przedstawiający zależność między równoważeniem rozwoju miasta, zintegrowanym planowaniem turystyki miejskiej, a badaniami waloryzującymi istniejące zasoby

Fig. 2. The diagram of the relationship between town sustainable development, tourism integrated planning and valorization methods

Przyjęto tezę, iż rozwijanie turystyki miejskiej w miastach Wielkopolski, opartej na zasadach rozwoju zrównoważonego przyczynia się, do uzdrawiania struktur miejskich, zarówno w aspekcie przestrzennym, społecznym, jak i ekonomicznym. Inaczej rzecz ujmując: zrównoważona turystyka miejska przyczynia się do rewitalizacji miast turystycznych, jednak, aby zależność ta mogła zaistnieć, niezbędne jest spełnienie omówionych wcześniej kryteriów dotyczących rozwoju turystyki zrównoważonej.

Zasadność podjętej tematyki badawczej można potwierdzić wzrostem znaczenia w krajowych gospodarkach stosunkowo młodej gałęzi przemysłu, jaką jest turystyka oraz faktem, iż kierunkowanie rozwoju na funkcje z nią związane, pozwala na osiąganie dużych korzyści przy relatywnie niskich nakładach. Zrów-

noważony rozwój turystyki miejskiej stwarza również szansę na ożywienie gospodarcze, poprawę wizerunku miasta, jak i polepszenie jakości życia ludzi w miastach wielkopolskich.

PIŚMIENNICTWO

- Alejziak W., 2000. Programowanie rozwoju turystyki na szczeblu lokalnym i regionalnym (aspekty metodologiczne), Kraków.
- Gołębowski G. (red.), 1999. Regionalne aspekty rozwoju turystyki, Warszawa-Poznań.
- Łabaj M., 2003. Ochrona krajobrazu i środowiska, [w:] Burzyński T., Łabaj M., (red.) Turystyka rekreacyjna oraz turystyka specjalistyczna, Warszawa.
- Kołodziejcki J., 2001. Równoważenie rozwoju miast w skali Polski [w:] Trwały rozwój polskich miast nowym wyzwaniem dla planowania i zarządzania przestrzenią, red. E. Heczko-Hyłowa, Kraków.
- Szwichtenberg A. (red.), 2000. Podstawy turystyki, Koszalin.

SUSTAINABLE TOURISM AS THE BASE OF THE SMALL TOWN REVITALIZATION

Abstract. The research presented in the following article is going to be continued in the author's PhD thesis. The main research problem is the impact of the town tourism on the sustainable development of the Wielkopolska towns. The author underlines the importance of the valorization analysis within the integrated planning process which is essential while programming the revival of the towns.

Key words: revitalization, tourism development, sustainable development